

NA POTEZI JE DRŽAVA!

Ob izidu znanstvene monografije *Odprta scena: zmanjševanje škode med brezdomnimi uporabniki drog v Ljubljani* pozivamo k ukrepanju ob neurejenih razmerah za brezdomne, tudi brezdomne uporabnike drog v času pandemije

Odprta scena uporabe drog je pojav vidnega in za javnost motečega uživanja drog v urbanih okoljih, ki je pogosto povezano z brezdomstvom. Ta pojav je v Ljubljani pa tudi nekaterih drugih slovenskih mestih zadnja leta vse bolj izrazit, posebej skrb zbujač pa je zaradi trenutne pandemije, ki ljudem, ki nimajo varne in stabilne nastanitve, ne omogoča, da bi varno ukrepali za zaščito sebe in drugih. Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, Zveza nevladnih organizacij na področju drog in zasvojenosti in Oddelek za socialno pedagogiko Pedagoške Fakultete Univerze v Ljubljani si od leta 2017 prizadevamo za iskanje rešitev na področju brezdomstva in uporabe drog v javnih prostorih. V teh letih smo organizirali številne posvete, vanje vključili vse deležnike, od uporabnikov do ministrstev, organizirali dve konferenci s strokovnjaki iz Slovenije in tujine, a bistvenih sprememb žal ni.

Leta 2020 smo v založbi Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani ob finančni podpori Mestne občine Ljubljana izdali znanstveno monografijo z naslovom *Odprta scena: zmanjševanje škode med brezdomnimi uporabniki drog v Ljubljani*. Ob izidu monografije obupani ugotavljamo, da se mnogi problemi, ki smo jih v knjigi razgrnili, v zdajšnji epidemiji samo še stopnjujejo in kažejo v vsej razsežnosti. Že več let opozarjamo na potreben razvoj celostnih storitev, kot so kombinirane namestitvene kapacitete, oskrba brezdomnih po bolnišničnem odpustu in oskrba trajno bolnih uživalcev drog, celostni pristopi zmanjševanja

škode in varni prostori za nadzorovano uporabo alkohola in drog za tiste brezdomne, ki so zasvojeni z alkoholom ali prepovedanimi drogami, dostopnejša in razpršena substitucijska terapija, interdisciplinarne oblike pomoči. V epidemiji je pomanjkanje rešitev postalo nevzdržno. Znašli smo se v situaciji, ko ne govorimo več le o nujnem razvoju programov celostnega in integriranega pristopa, temveč rešujemo življenje. Številni uporabniki javnega prostora brez lastne varne nastanitve se v tej situaciji nimajo kam zateči. V Ljubljani je ta hip od 700 do 900 brezdomnih ljudi, a to je le vrh ledene gore. Če bi imeli na voljo podatke o brezdomnih v drugih krajih države, prikritem brezdomstvu in drugih oblikah negotovih nastanitvev, bi bile številke več desetkrat višje.

Mreža organizacij (dnevni centri, terenske službe, zavetišča), ki jim je doslej uspevalo vzdrževati kolikor toliko znosno stanje, ne zmore več. Omejene prostorske in kadrovske zmožnosti nevladnih organizacij, ki opravijo večino dela z brezdomnimi uporabniki drog, ne omogočajo zadovoljitve osnovnih potreb brezdomnih ljudi. Številni uporabniki ostajajo na prostem in brez ustrezne pomoči. Brezdomni uporabniki ostajajo sami s svojo stisko, nimajo se kam zateči, javnost pa postaja vedno bolj nestrpna do te skupine. Vidno brezdomstvo nas neposredno opozarja na to, da vsi ljudje nimajo varne in trajne nastanitve oziroma prostora, kjer bi lahko zadovoljevali svoje potrebe.

Pri delu z brezdomnimi v času epidemije se je jasno pokazalo, da so ukrepi in priporočila za zajezitev epidemije namenjeni splošni populaciji in sploh niso realna možnost za brezdomne. Izkušnje s terena kažejo potrebo po hitrih programih, zavetiščih in dnevni centrih, ki bi omogočili, da bi se ljudje lahko začasno umaknili z odprte scene. V nastali epidemiološki situaciji posebej izrazito potrebujemo programe hitrega zagotavljanja storitev, koordinirano delovanje in sodelovanje vseh, ki delujemo na tem področju. Dober primer smiselnega odziva je bil v prvem valu epidemije, ko se je le v nekaj dnevih v sodelovanju Mestne občine Ljubljana, Kraljev ulice in drugih nevladnih organizacij vzpostavilo zavetišče na Rimski ulici v Ljubljani. To zavetišče se je žal po preklicu prvega vala epidemije spomladi zaprlo.

Ukrepi, posebej še v drugem valu, so spregledali najranljivejše skupine ljudi. Epidemija je po svoje zasenčila reševanje problemov brezdomnih ljudi, saj so v očeh odločevalcev druge situacije pomembnejše. Kljub opozorilom, ki so jih izvajalci storitev za brezdomne ponavljali vse od začetka epidemije, še vedno nimamo življenjskih in v praksi delujočih protokolov ravnanja v primeru pojava okužbe med brezdomnimi ljudmi. Priče smo izključevanju in celo omejevanju dostopa do storitev, ki so brezdomnim (uživalcem drog) zagotavljale edino zatočišče pred prihajajočo zimo. A brezdomnega uporabnika drog ni mogoče pregnati, ker nima

kam oditi. Policijska ura, omejevanje gibanja, zapiranje dnevnih centrov, omejene kapacitete nočnih zavetišč, preobremenjenost zdravstvenega sistema, omejevanje sprejemanja novih uporabnikov substitucijske terapije, pisanje kazni in preganjanje dodatno slabšajo položaj brezdomnih ljudi. Namesto da bi ukrepi ščitili brezdomne, delujejo represivno in kaznovalno. Ob tem je treba upoštevati, da se bo situacija samo zaostrovala. Ne le, da so spregledani brezdomni ljudje, ki so ta hip na ulici, bojimo se, da ne bomo zmogli preprečiti novega brezdomstva, ki bo posledica slabšanja socialnih in ekonomskih razmer v družb. Ljudem grozijo, ali pa se s tem že spoprijemajo, izguba zaposlitve in dohodka, težave z zasvojenostjo, nasiljem v družini, deložacije.

Na zaposlene v različnih socialnovarstvenih organizacijah sta preneseni izključna odgovornost in skrb za brezdomne ljudi, vsa dodatna odgovornost in povečan obseg dela pa seveda nista prepoznana v dodatnem financiranju in podpori. Najranljivejši posamezniki so odvisni od nevladnih organizacij in njihovih socialnovarstvenih programov. Zato kljub omejitvam programi delujejo, njihovo prilagojeno izvajanje pa nemalokrat pomeni izrazito povečan obseg dela in reševanje množice izrednih situacij. Zaposleni poleg rednega dela opravijo ure in ure dodatnega terenskega dela, da bi pomagali svojim uporabnikom. Na terenu se srečujejo s težavnimi, pogosto brezizhodnimi okoliščinami in zahtevnimi zdravstvenimi težavami ljudi. Tudi tu zaposleni izgorevajo in ne zmorejo več. Skrajno žaljivo, nesprejemljivo in nezaslišano je, da je vlada znotraj novega protikoronskega paketa pripravila predlog, ki naj bi ukinil sklad NVO. Namesto da bi krepili nevladni sektor, ki samoiniciativno in ažurno deluje na mnogih pomembnih področjih reševanja današnje krize, vlada spodjeda še to, kar je ostalo.

Zdaj je nujno poskrbeti za ustrezno namestitve brezdomnih ljudi (varne celodnevne namestitve, začasna zavetišča oziroma bivalne enote), krepiti obstoječe nastanitve, zagotavljati zadostne zdravstvene in socialne storitve na terenu, olajšati dostop do substitucijske terapije, olajšati dostop do socialnih pomoči, dostop do hrane, omogočiti vzdrževanje higiene in dostop do higienskih pripomočkov. Za izvajanje vseh teh ukrepov je nujno treba zagotoviti dovolj ustrezno usposobljenega strokovnega kadra. Na vse te ukrepe in okoliščine opozarja tudi evropska zveza nacionalnih organizacij, ki delujejo na področju brezdomstva: FEANTSA.

Situacija na terenu se izjemno hitro slabša. Zaradi prihajajočih praznikov bodo uradi zaprti, službe in storitve še težje dostopne. Nujno je, da vsi v družbi, ki lahko karkoli storimo za brezdomne uporabnike, to naredimo zdaj. Dolgoročno pa, kot smo napisali v našem pozivu, je

na potezi država. Strategije na področju brezdomstva in uporabe drog je treba umestiti med prioritete ter se jih lotiti medresorsko, pri tem pa ne sme manjkati odgovor na osrednje vprašanje, to je vprašanje nastanitev (reševanje stanovanjske problematike).

V Ljubljani, 21. 12. 2020

doc. dr. Vera Grebenc, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani, vera.grebenc@fsd.uni-lj.si

as. dr. Amra Šabić, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani, amra.sabic@fsd.uni-lj.si

doc. dr. Špela Razpotnik, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, spela.razpotnik@guest.arnes.si

Hana Košan, Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice, hana.kosan@kraljiulice.org

Simona Šabić, Združenje DrogArt, simona@drogart.org

Borut Bah, Društvo za zmanjševanje škode zaradi drog Stigma, borut.bah@gmail.com

Jurij Anžin, predsednik Zveze NVO na področju drog in zasvojenosti, jurij.anzin@zmanjsevanje-skode.si